

Μικρά Υδροηλεκτρικά, ΝΑΙ, αλλά ΠΩΣ;

Του Στέφανου Σταμέλλου*

Δημοσιεύτηκε πρόσφατα ο κατάλογος των 42+1 έργων που περιλαμβάνονται στο «πακέτο Γιούνκερ». Ανάμεσα στα μεγάλα και σπουδαία έργα χρηματοδοτούνται και πέντε Μικρά Υδροηλεκτρικά(ΜΥΗΕ) στη γειτονιά μας: τέσσερα στην Καρδίτσα και ένα στα Άγραφα Ευρυτανίας. Ήδη τα έργα της Καρδίτσας προκάλεσαν την ερώτηση(1) του βουλευτή του Σύριζα Σπύρου Λάππα προς τον υπουργό Περιβάλλοντος σχετικά με τις επιπτώσεις τους και τις ανησυχίες των τοπικών κοινωνιών. Με αφορμή αυτά, μου ήρθε στο μυαλό ένα μικρό υδροηλεκτρικό, που κατασκευάζεται εδώ και δυο χρόνια στην πατρίδα μου, στο Αγιατριάδικο ρέμα κοντά στους Δομιανούς Ευρυτανίας. Η κατασκευή του έχει δημιουργήσει πολλές αντιπαραθέσεις και φαίνεται ότι κάτι πάει στραβά.

Με δεδομένο ότι η οικολογία προωθεί τις ΑΠΕ και συμμετέχει στο δημιουργικό διάλογο για τη βελτίωση στο σχεδιασμό και για τη μείωση των επιπτώσεων από τα έργα, πιστεύουμε ότι μπορούμε να συμβάλλουμε και στη μεγαλύτερη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών και της τοπικής αυτοδιοίκησης στα επενδυτικά σχέδια, με παράλληλα καλύτερο περιβαλλοντικό έλεγχο.

Αναφορικά με το ΜΥΗΕ στο Αγιατριάδικο, πρώτον, σημειώθηκε σωρεία περιβαλλοντικών παραβάσεων όπως αποτυπώθηκαν στην Έκθεση Ελέγχου των Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, που επενέβησαν κατόπιν καταγγελίας. Υπέρβαση του ύψους του φράγματος, η ιχθυόσκαλα δεν φθάνει στο ύψος του φράγματος κατά ένα μέτρο - προφανώς οι άγριες πέστροφες καλούνται να ασκηθούν στο άλμα επί κοντώ – απουσία οριοθέτησης, παράνομη εκχέρσωση, διέλευση βαρέων οχημάτων μέσα από την κοίτη και ο κατάλογος συνεχίζεται με πλούσιο φωτογραφικό αποδεικτικό υλικό.

Υπεύθυνος του έργου φέρεται να είναι εκπρόσωπος του Κοινοβουλίου, που συμμετέχει σε επιτροπές περιβάλλοντος της Βουλής και κόπτεται για την προστασία του. Κι ο οποίος κατά πως φαίνεται αγνοεί κάθε κώδικα δεοντολογίας ταυτιζόμενος με το λόμπυ των ΜΥΗΕ, αφού ανήρτησε περήφανα στο λογαριασμό του στο facebook βίντεο από την τελευταία συνάντησή του συλλόγου τους, όπου χρησιμοποιεί αβίαστα πρώτο πληθυντικό στην προσφώνησή του και εκστομίζει ανερευθρίαστα τα ακόλουθα(2): «Θυμάμαι στο πρόσφατο παρελθόν αναζητούσαμε να βρούμε κάποιον βουλευτή να μας βάλει κανένα θέμα σε κανέναν Υπουργό ή τέλος πάντων να υποβάλλει κάτι και δυσκολευόμασταν καθώς ξέρετε ότι ο κλάδος ο δικός μας ποτέ δεν είχε πολύ δυνατή υποστήριξη και μεγάλο λόμπυ Με αξίωσε ο Θεός(!), με την ψήφο των πολιτών της Πέλλας, να παίξω αυτό το ρόλο και φυσικά εννοείται ότι υπερασπίζομαι και θα υπερασπιστώ σθεναρά έναν αδικημένο κλάδο....»

Δεύτερον, το έργο κατασκευάζεται σε ρέμα, το οποίο στο Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων Δυτικής Ελλάδας συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο των «προστατευόμενων Υδάτων Αναψυχής», για τα οποία προβλέπεται αναστολή εγκατάστασης υδροηλεκτρικών μέχρι να νομοθετηθεί το θεσμικό τους πλαίσιο. Παρ' όλα αυτά και ενώ η συγκεκριμένη ρύθμιση ήταν σε ισχύ πριν ξεκινήσουν οι εργασίες κατασκευής, αυτές δεν ανεστάλησαν, επειδή το έργο είχε αδειοδοτηθεί πριν την έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης. Σε πρώτη ανάγνωση μπορούμε να πούμε ότι είναι σωστό να μην αδικείται ένας επενδυτής από τις αλλαγές στη νομοθεσία. Αλλά αν μελετήσουμε την Οδηγία Πλαίσιο για τα Ύδατα (ΟΠΥ), που ήρθε σε ισχύ το 2000 με στόχο να βάλει φρένο στην υποβάθμιση των ευρωπαϊκών υδάτων, θα δούμε ότι τα πράγματα είναι διαφορετικά.

Με την ευκαιρία, μου επιτρέπετε μερικές γενικές παρατηρήσεις στο τεράστιο θέμα των ΜΥΗΕ στη χώρα μας. Σύμφωνα με την Οδηγία και τον εφαρμοστικό νόμο 3199/2003 η χώρα μας θα έπρεπε μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου του 2009 να έχει καταρτίσει και εγκρίνει τα πρώτα Σχέδια Διαχείρισης Υδάτων. Εναρμονιζόμενος με αυτή την προθεσμία και την αρχή της πρόληψης της υποβάθμισης των υδάτων, ο νόμος των ΑΠΕ από το 2006 προέβλεπε ότι: «Για τη χορήγηση της άδειας εγκατάστασης υδρο-ηλεκτρικών σταθμών μετά την 22.12.2009, απαιτείται κατάρτιση και έγκριση Σχεδίου Διαχείρισης Υδατικών Πόρων» (νόμος 3468/2006). Στο ίδιο πνεύμα κινούνταν και το ΣτΕ (απόφαση 367/2008) ακυρώνοντας άδειες ΜΥΗΕ και θέτοντας ως προαπαιτούμενο τα Σχέδια Διαχείρισης. Δυστυχώς επειδή τα χρόνια περνούσαν και Σχέδια Διαχείρισης δεν διαφαίνονταν στον ορίζοντα, για αποφυγή εμπλοκής των έργων καταργήθηκε «έγκαιρα» ο συγκεκριμένος περιορισμός. Αφέθηκε έτσι ελεύθερο το πεδίο στην εγκατάσταση ΜΥΗΕ χωρίς ουσιαστικό σχεδιασμό και με μόνο εργαλείο τις ανεπαρκείς ρυθμίσεις του Χωροταξικού Πλαισίου των ΑΠΕ (2008) για την οικολογική παροχή και τις αποστάσεις μεταξύ διαδοχικών ΜΥΗΕ.

Σε αντίθεση με τη χώρα μας στη βορειοδυτική Ευρώπη αναπτύχθηκε μία τεράστια συζήτηση γύρω από το συγκερασμό των δύο Οδηγιών, για τις ΑΠΕ και τα Ύδατα. Ιδιαίτερη ανησυχία εκφράζεται από τις περιοχές των Άλπεων, όπου έχει αναπτυχθεί σημαντικά η υδροηλεκτρική ενέργεια, αλλά βλέπουν ότι τα ποτάμια τους δεν επιτυγχάνουν τους στόχους της Οδηγίας για καλή κατάσταση των υδάτων. Και αυτό όχι γιατί υποφέρουν από ρύπανση, αλλά λόγω των υδρομορφολογικών αλλαγών που έχουν υποστεί από εκατοντάδες μεγάλα και μικρά φράγματα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα φαίνεται να το αντιμετωπίζει η Αυστρία, που ενώ σε εμάς προβάλλεται ως πρότυπο για την ανάπτυξη των ΜΥΗΕ, το 54%(3) των ποταμιών και ρεμάτων της δεν επιτυγχάνει το στόχο της καλής κατάστασης λόγω παρεμβάσεων στην κοίτη, κυρίως με στόχο την ηλεκτροπαραγωγή από ΜΥΗΕ. Ακολουθεί η Γερμανία με ποσοστό αποτυχίας 42%. Γι' αυτό και έχουν αποφασίσει να περιορίσουν τα νέα ΜΥΗΕ μόνο σε αναβαθμίσεις ή σε θέσεις υφιστάμενων υδρομορφολογικών παρεμβάσεων, ενώ το μέγεθος τους κατά μέσο όρο κυμαίνεται στα 0,2-0,5 MW (4). Σε πλήρη αντίθεση οι χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, που αν και έχουν σαφώς πολύ μικρότερο υδροδυναμικό, κατασκευάζουν μεγαλύτερα ΜΥΗΕ (μέσος όρος 2,6 MW στην Ελλάδα), αφού κυριαρχεί η λογική των επενδυτών που προσπαθούν «να βγάλουν από τη μύγα ξύγκι».

Ταυτόχρονα χάθηκε η ευκαιρία να αναδειχθεί αυτή η συζήτηση κατά τη σύνταξη των Σχεδίων Διαχείρισης Υδάτων. Καταρχήν στα πρώτα κείμενα που τέθηκαν σε διαβούλευση το Δεκέμβριο του 2011, δεν υπήρχε η παραμικρή αναφορά στα μικρά υδροηλεκτρικά. Όλη η ενασχόληση με το θέμα των υδρομορφολογικών αλλαγών και τις επιπτώσεις τους εξαντλούνταν γύρω από τα μεγάλα φράγματα, κυρίως της ΔΕΗ. Κατά προκλητικό τρόπο αποσιωπήθηκε ο καταιγισμός χορήγησης εκατοντάδων αδειών παραγωγής από τη ΡΑΕ, στην κυριολεξία σε κάθε ρέμα και ποτάμι της χώρας. Μόνο υπό την πίεση κάποιων φορέων και κινήσεων πολιτών των ορεινών περιοχών θεσπίστηκε η αναστολή έργων ΜΥΗΕ σε ύδατα αναψυχής στα Σχέδια Διαχείρισης Δυτικής Ελλάδας, Θεσσαλίας και Ηπείρου, ενώ συμπεριλήφθηκαν και ενδεικτικοί κατάλογοι σχεδιαζόμενων έργων. Συνεχίζει όμως να εκλείπει οποιαδήποτε ουσιαστική αναφορά στα θέματα του στρατηγικού σχεδιασμού, των αθροιστικών επιπτώσεων και των απαιτούμενων μέτρων πρόληψης και προστασίας.

Ακόμη και μία πολύ ουσιαστική πρόταση των Σχεδίων, καταχωνιασμένη στο Παράρτημα 12 των συνοδευτικών κειμένων «Κατάλογος προγραμματισμένων και νέων έργων» που

αφορά σε σημαντική αύξηση της οικολογικής παροχής, κατά αδιανόητο τρόπο δεν θεσπίστηκε στο πρόγραμμα μέτρων. Συγκεκριμένα προτείνεται αύξηση της οικολογικής παροχής στο 50% της μέσης ετήσιας παροχής και στο 50% της μέσης θερινής παροχής για τους μήνες ΙΟΥΛ-ΣΕΠ. Η εφαρμογή της προτείνεται να γίνεται στη φάση έκδοσης ή ανανέωσης της περιβαλλοντικής αδειοδότησης για όλα τα προγραμματιζόμενα και νέα έργα ή τροποποιήσεις των ΜΥΗΕ, ενώ έργα που «δεν ικανοποιούν τις απαιτήσεις της υφιστάμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας και τις επιπλέον απαιτήσεις που ορίστηκαν στο Σχέδιο θεωρείται ότι δεν συνάδουν με την ΟΠΥ και απορρίπτονται». Για σύγκριση η ισχύουσα ρύθμιση του Χωροταξικού Πλαισίου των ΑΠΕ για την οικολογική παροχή προβλέπει ότι καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου αυτή ορίζεται μόλις στο 30% της μέσης θερινής παροχής. Αυτή στην πραγματικότητα είναι τόσο μικρή, που κατά τους θερινούς μήνες η εμπειρία έχει δείξει ότι συχνά χάνεται στα φερτά υλικά της κοίτης.

Δυστυχώς η αρμόδια Ειδική Γραμματεία του ΥΠΕΝ και οι Διευθύνσεις Υδάτων εξακολουθούν να μην εφαρμόζουν αυτήν την τόσο σημαντική πρόταση για την αύξηση της οικολογικής παροχής, απαξιώνοντας πλήρως το ρόλο των Σχεδίων Διαχείρισης ως το καθ' ύλην αρμόδιο εργαλείο ρύθμισης αυτών των θεμάτων. Σε αντιδιαστολή ακόμη και το ίδιο το Χωροταξικό Πλαίσιο των ΑΠΕ αναφέρει ότι οι σχετικές ρυθμίσεις του για την οικολογική παροχή ισχύουν μέχρι να γίνει ο καθορισμός της ανά λεκάνη απορροής ποταμού σύμφωνα με την ΟΠΥ και τον εφαρμοστικό νόμο 3199/2003, δηλαδή να καθορισθεί από τα Σχέδια Διαχείρισης Υδάτων.

Με αφορμή όμως το ΜΥΗΕ στο Αγιατριάτικο Ρέμα τίθεται και το ερώτημα, από πότε θα έπρεπε να εφαρμόζονται έστω και αυτές οι ελάχιστες ρυθμίσεις και προτάσεις για τα ΜΥΗΕ που εισάγουν τα Σχέδια Διαχείρισης. Η Οδηγία του 2000 έθετε ως καταληκτική ημερομηνία την 22-12-2009 για την έγκριση των πρώτων Σχεδίων, ενώ στη χώρα μας αυτό έγινε μετά από 5-6 χρόνια. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (5) η υποχρέωση εφαρμογής των Σχεδίων Διαχείρισης ισχύει από το τέλος του 2009 και ακόμη και για εγκεκριμένα έργα.: «46. ...οι ελληνικές αρχές υποχρεούνται, από το τέλος του 2009 να εξετάζουν αν ήδη εγκεκριμένα μέτρα, επί παραδείγματι το σχέδιο εκτροπής, μπορούν, υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών σκοπών, να εκτελεστούν περαιτέρω ή πρέπει να τροποποιηθούν και ενδεχομένως ακόμη και να εγκαταλειφθούν».

Άρα καταλήγουμε ότι εάν υπήρχε η πολιτική βούληση και η κρατική ευνομία θα έπρεπε από το τέλος του 2009 να υπάρξει αναστολή αδειοδότησης και εκτέλεσης έργων ΜΥΗΕ, όπως προέβλεπε και ο νόμος των ΑΠΕ του 2006, και να θεσμοθετηθούν ουσιαστικές ρυθμίσεις στα Σχέδια Διαχείρισης Υδάτων σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της ΟΠΥ. Αλλά ακόμη και τώρα που αυτό δεν έγινε και η αδειοδότηση συνεχίστηκε για 5-6 χρόνια χωρίς σχέδια διαχείρισης, θα έπρεπε εκ των υστέρων και στη βάση της πρόληψης της υποβάθμισης των υδάτων όλα τα ήδη αδειοδοτημένα έργα να επανεξεταστούν βάσει των ρυθμίσεων και προτάσεων των Σχεδίων Διαχείρισης. Επομένως, εάν ίσχυε η αναστολή αδειοδότησης το ΜΥΗΕ στο Αγιατριάτικο ρέμα δεν θα είχε κατασκευαστεί, αφού τελικά το ρέμα χαρακτηρίστηκε ως Ύδατα Αναψυχής, ενώ τα ΜΥΗΕ του πακέτου Γιούνκερ θα έπρεπε να επανεξεταστούν συμπεριλαμβάνοντας τουλάχιστον την πολύ σημαντική αύξηση της οικολογικής παροχής.

Δυστυχώς αντιλαμβανόμαστε ότι μέσα από όλες αυτές τις καθυστερήσεις, υπεκφυγές, σκοπιμότητες, και εξυπηρητήσεις στο κατασκευαστικό λόμπι, το θεσμικό πλαίσιο των ΜΥΗΕ παραμένει πολύ φτωχό, αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο για αδιαφάνεια,

αυθαιρεσίες και ασυδοσία που καταλήγει να προκαλεί την αντίδραση των τοπικών κοινωνιών. Το ίδιο καταδεικνύει και η ευρωπαϊκή νομοθεσία, νομολογία και εμπειρία, ότι στο θέμα των κανόνων βρισκόμαστε σε εμβρυακό στάδιο (6,7). Από την άλλη την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τα ΜΥΗΕ μαζί με τις ΣΗΘΥΑ προωθούνται ως οι μόνες ΑΠΕ για χρηματοδότηση στο νέο αναπτυξιακό νόμο. Το σωστό είναι, πριν τρέξουμε μπροστά, να κάνουμε ένα βήμα πίσω, να μάθουμε από τα λάθη μας και να διδαχθούμε από τη διεθνή εμπειρία και τα λάθη των άλλων πριν είναι πολύ αργά.

Η επικείμενη αναθεώρηση των Σχεδίων Διαχείρισης δίνει την ευκαιρία να αφήσουμε στην άκρη τις μέχρι τώρα πρακτικές και σκοπιμότητες και να ασχοληθούμε επιτέλους σοβαρά με το θέμα. Να προωθήσουμε το στρατηγικό σχεδιασμό μέσα από το διάλογο και στο πλαίσιο του ευρύτερου ενεργειακού σχεδιασμού, τον αναπτυξιακό τους ρόλο στις τοπικές κοινωνίες και να αναθεωρήσουμε τον τρόπο που κατασκευάζονται και τον τρόπο που λειτουργούν. Άμεση είναι και η ανάγκη προγραμμάτων παρακολούθησης των ποταμιών και ρεμάτων για την καταγραφή των επιπτώσεων τους με στόχο την πρόληψη και τη μείωσή τους.

Ας αναλάβει λοιπόν το Υπουργείο Περιβάλλοντος και η Ειδική Γραμματεία Υδάτων τις ευθύνες τους, ας πάψουν να στρουθοκαμηλίζουν εξυπηρετώντας το λόμπυ των κατασκευαστών και ας ασχοληθούν σοβαρά με το θέμα για να βρεθεί η χρυσή τομή, ώστε τα ΜΥΗΕ να προσφέρουν τα οφέλη τους με κανόνες και σεβασμό στο περιβάλλον.

1. <http://www.karditsalive.net/.../ερώτηση-στη-βουλή-από-τον-σπ-...>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=Mt4-mtK4hVU&feature=youtu.be>
3. Summary and Conclusion of River Basin Management Plan Reviews in Alpine Countries, Water in the Alps, 3rd international Conference, Venice, Nov 25-26-11-2010
4. EC, DG Environment - Hydropower Generation in the context of the EU WFD, 2011
5. Προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα της 13ης Οκτωβρίου 2011 (Υπόθεση C 43/10) για την εκτροπή του Αχελώου
6. CIS Workshop «Water Management, WFD & Hydropower», 13-14 September 2011, Brussels, Issues Paper (and Conclusions) and The European State questionnaires on Hydropower and the WFD
7. Common guidelines on the use of small hydropower, XIth Alpine Conference, Brdo pri Kranju, Slovenia, 2011

Ιούλης 2016

*μέλος της Οικολογίας Αλληλεγγύης Στερεάς